

Konferencja „Klio w mundurze. Historiografia wojskowa w dwudziestoleciu międzywojennym”, Kraków, 22–23 października 2020 r.

W dniach 22–23 października 2020 r. odbyła się ogólnopolska konferencja naukowa pt. „Klio w mundurze. Historiografia wojskowa w dwudziestoleciu międzywojennym”. Organizatorami wydarzenia były Instytut Historii Nauki Polskiej Akademii Nauk im. L. i A. Birkenmajerów w Warszawie oraz Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Podczas konferencji zostały wygłoszone 22 referaty przez badaczy reprezentujących 13 ośrodków naukowych.

W zamyśle organizatorów konferencja była kontynuacją cyklu pt. „Klasyki historiografii wojskowej”. Dwie poprzednie sesje poświęcone były głównym twórcom tej dyscypliny: płk. Wacławowi Tokarzowi (25 maja 2017 r., Instytut Historyczny Uniwersytetu Warszawskiego)¹ oraz gen. Marianowi Kukielowi (24–25 maja 2018 r., Muzeum Narodowe w Krakowie)². Obaj historycy byli autorami prac przełomowych w tej dziedzinie i twórcami inicjatyw krzewiących historię w Wojsku Polskim. Byli także animatorami życia naukowego w armii w odrodzonej Rzeczypospolitej. Rozważania nad biografiami naukowymi obu wybitnych historyków po-

¹ *Wacław Tokarz (1873–1937). Z Legionów Polskich na Uniwersytet Warszawski*, red. T. P. Rutkowski, T. Siewierski, Warszawa 2017.

² *Historia – wojsko – polityka. Marian Kukiel (1885–1973) i jego dzieło*, red. T. Siewierski, Z. Zielonka, Warszawa 2019.

służyły jako punkt wyjścia do dalszych rozważań nad historiografią wojskową w II Rzeczypospolitej.

Z punktu widzenia badań nad dziejami historiografii wojskowej Marian Kukiel i Waław Tokarz pozostawiają w cieniu wiele osób, które zasługują nie tylko na pamięć, ale także na pogłębione badania nad ich dokonaniem. Podczas konferencji przypomniano 12 kolejnych historyków z większym lub mniejszym dorobkiem, ale w każdym wypadku zasługującym na przypomnienie. Trudno wyobrazić sobie historię Biura Historycznego Sztabu Generalnego – Wojskowego Biura Historycznego, a co za tym idzie organizacyjne ramy nauki historycznej w Wojsku Polskim, bez postaci gen. Juliana Stachiewicza. Choć doczekał on się już książkowej biografii autorstwa Piotra Kiliańczyka³, pewne wątki dotyczące jego życiorysu w swoim referacie pogłębił Krzysztof Komorowski (Wojskowa Akademia Techniczna). Podczas konferencji nie mogło także zabraknąć wystąpienia dotyczącego mjr. Ottona Laskowskiego, twórcy *Encyklopedii wojskowej*. Jego twórczość naukową scharakteryzował Jerzy Maroń (Uniwersytet Wrocławski). Twórcy Muzeum Wojska, płk. Bronisławowi Gembarzewskiemu, referat poświęcił Tomasz Siewierski (Instytut Historii Nauki Polskiej Akademii Nauk). Waldemar Rezmer (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu) przedstawił drogę żołnierską i twórczość historyczną płk. Leona Mitkiewicza-Żółtka, zapomnianego autora ważnych i ciekawych wspomnień oraz polemik. Jedną z ważniejszych postaci międzywojennej historiografii był ppłk Waław Lipiński. Ciekawy i nieznaną wątek jego życiorysu, jakim była sprawa jego habilitacji na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, omówił Przemysław Żukowski (Uniwersytet Jagielloński), a w referacie Macieja Pieńkowskiego (Wojskowe Biuro Historyczne) przedstawiona została staropolska sztuka wojenna w badaniach Lipińskiego. Maciej Pieńkowski obok twórczości Lipińskiego zanalizował także dokonania dziejopisarskie Antoniego Hniłki, autora m.in. monografii *Wyprawa cudnowska w 1660 r.* (1931). Rys biograficzny oraz twórczość naukową kpt. Karola Taubego, pioniera w zakresie badań nad dziejami marynarki wojennej, zaprezentował Rafał Michliński (Instytut Pamięci Narodowej). Słynny adiutant Józefa Piłsudskiego, Mieczysław Lepecki, także został przypomniany w trakcie konferencji. Jego badania nad obecnością Polaków w świecie omówił Piotr Puchalski (Uniwersytet

³ Zob. P. Kiliańczyk, *Julian Stachiewicz (1890–1934). Żołnierz i historyk*, Poznań 2014.

Pedagogiczny w Krakowie). Zaledwie 26 lat miał por. Stanisław Krynicki, bohater wystąpienia Mariusza Wołosa (Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie), który zginął podczas działań wojennych 18 września 1914 r. Był jednak świetnie zapowiadającym się historykiem oraz – podobnie jak Lepecki – przez krótki czas adiutantem Józefa Piłsudskiego. Mariusz Mróz (Wojskowe Biuro Historyczne) zaprezentował sylwetkę mjr. Andrzeja Teslara, znanego z twórczości poetyckiej. Autor referatu skoncentrował się jednak na trzyletnim okresie, gdy przed wybuchem II wojny światowej Teslar był wykładowcą teorii wojskowości w Centre d'Études Polonaises w Paryżu. Referat poświęcony ppłk. Włodzimierzowi Gierowskiemu, badaczowi dziejów Kielc, pracownikowi Wojskowego Biura Historycznego w latach 1928–1932, przedstawił Piotr Podhorodecki (Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie). Mariusz Kolmasiak (Muzeum Łazienki Królewskie) opowiedział o losach płk. Adama Borkiewicza, autora monumentalnej pracy poświęconej powstaniu warszawskiemu. Część biograficzna konferencji „Klio w mundurze” była najbardziej rozległa – w 12 referatach przywrócono pamięć twórcom historycznych dzieł.

Badania naukowe mogły się rozwijać i nierzadko kwitnąć dzięki znakomitym piórom, ale historiografia wojskowa nie byłaby możliwa bez jej rozwoju instytucjonalnego. Wiele placówek istniejących do dziś, powstałych w okresie 1918–1920, obchodziło właśnie swoje stulecia (np. Centralna Biblioteka Wojskowa, Muzeum Wojska Polskiego, Wojskowe Biuro Historyczne). Niestety zainteresowanie dziejami tych instytucji nie jest zbyt wysokie. Wciąż czekają na swoich badaczy. Jednak w trakcie konferencji „Klio w mundurze” w trzech referatach pogłębiono dotychczasową wiedzę o niektórych ośrodkach. Tadeusz Paweł Rutkowski (Uniwersytet Warszawski) zaprezentował zarys dziejów Instytutu Badania Najnowszej Historii Polski, którym kierował gen. Julian Stachiewicz, a po jego śmierci ppłk Waław Lipiński. Marta Cękańska (Wojskowe Biuro Historyczne) omówiła działalność Samodzielnego Referatu (Wydziału) Wojen Dawnych Wojskowego Biura Historycznego. Jacek Jędrysiak (Uniwersytet Wrocławski) swój referat poświęcił Komisji Wojskowej Tymczasowej Rady Stanu na rzecz odtworzenia polskiej literatury militarnej.

Osobnym obszarem zainteresowań uczestników konferencji „Klio w mundurze” były poszczególne problemy historii w dorobku historyków wojskowych. Elementy tego typu analiz występowały także w referatach biograficznych, ostatnie z wypowiedzi ściśle jednak wpisywały się w dyscyplinę, jaką jest historia historiografii. Kamil Szadkowski (Uniwersytet

Jagielloński w Krakowie) poświęcił swoje wystąpienie osiągnięciom napoleonistów. Maciej Franz (Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu) zaprezentował dorobek dotyczący historii wojskowości w opracowaniach doktorskich szkoły lwowskiej w dwudziestoleciu międzywojennym. Bitwie warszawskiej 1920 r. w badaniach historyków wojskowej poświęcił swój referat Juliusz Tym (Akademia Sztuki Wojennej). Marek Kornat (Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk) zanalizował interpretacje wybranych historyków wojskowych na temat Września '39. Krzysztof Kloc (Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie) poświęcił swoje wystąpienie dyskusjom i sporom o historię toczonym w środowisku piłsudczykowskiem po II wojnie światowej. Ostatnie wystąpienie, zamykające obrady, miało zgoła odmienny charakter niż wszystkie pozostałe. Andrzej Skalimowski (Instytut Historii Nauki Polskiej Akademii Nauk) zaprezentował zapiski z bloków meldunkowych kpt. Józefa Sigalina, adiutanta Zygmunta Berlinga w 1 Dywizji Piechoty im. Tadeusza Kościuszki. Referat miał charakter źródłoznawczy.

Konferencja odbyła się w czasie, który nie sprzyjał spotkaniom. Z powodu zagrożenia epidemicznego związanego z rozprzestrzenianiem się choroby COVID-19 uczestnicy łączyli się poprzez internet. Organizatorzy, Mariusz Wołos oraz Tomasz Siewierski, moderowali dyskusje z sali w murach Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie. W związku z trudną sytuacją konferencja odbyła się bez udziału publiczności, jednak jej zapis zamieszczony został w serwisie youtube.com.

Organizatorzy w podsumowaniu konferencji zapowiedzieli publikacje tomu zawierającego artykuły na tematy zaprezentowane podczas dwudniowych obrad. Mimo że poruszono wiele ważnych kwestii, odkryto nieznane dotąd karty historii, problematyka polskiej historiografii wojskowej w dwudziestoleciu międzywojennym (jak i później) wymaga kolejnych pogłębionych badań. Można więc żywić nadzieję, że w nieodległym czasie odbędzie się kolejna konferencja z cyklu „Klasycy historiografii wojskowej”.

Tomasz Siewierski